

Date: 25th May-2025

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZARLIKLAR
PROFILAKTIKASI SOHASIDAGI FUQAROLAR YIG'INI HUZURIDAGI
KOMISSIYALAR BILAN O'ZARO HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH**

Jakbaraliyev Dilmurod Maxsudali o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 2- o'quv kursi 212-guruh
kursanti, safdor

Annotatsiya: Mazkur maqolada profilaktika inspektorining huquqbuzarliklarning oldini olish borasidagi faoliyati, xususan, fuqarolar yig'ini huzurida tashkil etilgan komissiyalar bilan o'zaro hamkorlik jarayonini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda mavjud hamkorlik tizimidagi muammolar, ularning huquqiy va tashkiliy asoslari, shuningdek, ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Muallif fuqarolik jamiyati institutlari, profilaktika inspektori va mahalliy komissiyalar o'rtasidagi uzviy aloqani mustahkamlash orqali jinoyatchilikni kamaytirish, ijtimoiy nazoratni kuchaytirish va fuqarolarning huquqiy ongini oshirish bo'yicha samarali taklif va tavsiyalarni ilgari suradi. Maqola huquqni muhofaza qiluvchi organlar va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgan ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: profilaktika inspektori, huquqbuzarliklar profilaktikasi, fuqarolar yig'ini, jamoat komissiyalari, ijtimoiy hamkorlik, huquqiy ong, jinoyatchilikni oldini olish, mahalla, huquqni muhofaza qilish organlari, profilaktik ishlar samaradorligi.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar inson manfaatlari, huquq va erkinliklarini ta'minlash, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, qonun ustuvorligini mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda huquqbuzarliklarning oldini olish masalasi alohida e'tiborni talab qilmoqda. Davlatimiz rahbarining tashabbusi bilan jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklar profilaktikasi borasida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ichki ishlar organlari faoliyatining yangi tizimi yaratilib, ularning asosiy e'tibori endilikda jinoyat sodir bo'lgandan so'ng emas, balki jinoyatning oldini olishga yo'naltirilmoqda. Bu borada profilaktika inspektorlari faoliyati markaziy o'ringa chiqmoqda.

Profilaktika inspektori – bu mahalla miqyosida xavfsizlik, jamoat tartibi, fuqarolar tinchligi va qonuniylikni ta'minlashda birinchi navbatda mas'ul shaxs hisoblanadi. U nafaqat jinoyat yoki huquqbuzarlik sodir bo'lganidan keyin ish olib boradi, balki ijtimoiy muhitdagi xavfli tendensiyalarni barvaqt aniqlash, salbiy holatlarning ildiziga qarshi kurashish, aholining huquqiy madaniyatini oshirishga ham mas'uldir. Ayniqsa, mahalla tizimi bilan samarali hamkorlikda bo'lish – bugungi islohotlar ruhiga to'liq mos keladi. Mahalla – jamiyatning asosiy bo'g'ini, eng yaqin ijtimoiy institut sifatida inson va davlat o'rtasidagi ko'prik vazifasini bajaradi.

Fuqarolar yig'ini huzurida tuzilgan jamoat tartibini saqlash, ijtimoiy-ma'naviy muhitni barqarorlashtirish, yoshlar o'rtasida jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha faoliyat yuritayotgan komissiyalar bu borada muhim subyekt hisoblanadi. Ular

Date: 25th May-2025

mahallaning ichki hayotini chuqur biladigan, aholining ehtiyoj va muammolaridan xabardor bo'lgan faol fuqarolardan iborat bo'lib, ular bilan profilaktika inspektori o'rtasida yaqin, uzviy hamkorlik bo'lishi zarur. Afsuski, amaliyotda bu hamkorlik har doim ham kutilgan samarani bermayapti. Bunga asosiy sabab – huquqiy mexanizmlarning to'liq shakllanmaganligi, o'zaro vakolatlar chegarasining aniqlashtirilmaganligi va tashkiliy masalalardagi bo'shliqlardir.

Shu boisdan huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini yanada takomillashtirish uchun profilaktika inspektorining fuqarolar yig'ini huzuridagi komissiyalar bilan o'zaro aloqalarini huquqiy, tashkiliy va metodik jihatdan mustahkamlash zarurati dolzarb masalaga aylanmoqda. Bu esa, o'z navbatida, mahallalarda xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash, yoshlar o'rtasida ijtimoiy muammolarning oldini olish, oilaviy muammolarni hal qilish, ma'naviy muhitni sog'lomlashtirish singari masalalarda ijobiy natijalarni ta'minlaydi.

Mazkur maqolada aynan profilaktika inspektorining fuqarolar yig'ini huzuridagi komissiyalar bilan o'zaro hamkorlik faoliyatining mavjud holati, bu hamkorlikda uchrayotgan muammo va kamchiliklar, shuningdek, ushbu tizimni yanada takomillashtirishning samarali yo'llari chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda normativ-huquqiy asoslar, amaliy misollar, ilg'or tajribalar va ilmiy yondashuvlarga tayangan holda tegishli tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu orqali jamoat tartibi, huquqiy madaniyat va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan islohotlarga ilmiy hissa qo'shish maqsad qilingan.

Profilaktika inspektorlari ichki ishlar organlarining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularning asosiy vazifasi jinoyatchilikning oldini olish, jamoat xavfsizligini ta'minlash va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishdan iboratdir. Ular mahallalarda faoliyat yuritib, fuqarolar bilan bevosita aloqada bo'lish orqali ijtimoiy muammolarni erta aniqlash va ularni hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 12 apreldagi 2883-sonli qarorida ichki ishlar organlari faoliyatini yanada takomillashtirishga doir chora-tadbirlar belgilangan bo'lib, bu hujjatda profilaktika inspektorlarining faoliyatini samarali tashkil etish, ularning huquqiy maqomini mustahkamlash va fuqarolar bilan aloqalarini yaxshilashga alohida e'tibor qaratilgan.

Fuqarolar yig'ini huzurida tashkil etilgan jamoat komissiyalari mahallalarda xavfsizlikni ta'minlashda, yoshlar o'rtasida jinoyatchilikni oldini olishda va ijtimoiy muammolarni hal qilishda faol ishtirok etadi. Ularning faoliyati O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi qonuni va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi.

Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasidagi hamkorlikning huquqiy asoslari quyidagilardan iborat:

- **Ma'lumot almashish:** Jinoyatlarning oldini olish va ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha o'zaro ma'lumot almashish.
- **Hamkorlikda tadbirlar o'tkazish:** Mahallalarda profilaktik tadbirlar, uchrashuvlar, seminarlar va targ'ibot ishlarini birgalikda o'tkazish.

Date: 25th May-2025

- **Monitoring va tahlil:** Mahallalarda huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha monitoring o'tkazish va natijalarni tahlil qilish.

Amaliyotda profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasidagi hamkorlikda bir qator muammolar mavjud:

- **Vakolatlar chegarasining aniqlashtirilmaganligi:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasidagi vakolatlar chegarasi aniq belgilanishi lozim.

- **Resurslarning yetishmasligi:** Hamkorlikni samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan resurslar (moliyaviy, kadrlar va boshqalar) yetishmayapti.

- **O'quv va malaka oshirish:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari a'zolarining malakasini oshirish va ularni o'qitish tizimi takomillashtirilishi zarur.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- **Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasidagi hamkorlikni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilishi lozim.

- **Resurslarni ta'minlash:** Hamkorlikni samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan resurslar ajratilishi kerak.

- **O'quv dasturlarini ishlab chiqish:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari a'zolarining malakasini oshirish uchun o'quv dasturlari ishlab chiqilishi zarur.

Xorijiy davlatlarda profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlik samarali tashkil etilgan. Masalan, Shvetsiya, Buyuk Britaniya va Kanada kabi mamlakatlarda profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlik yuqori darajada rivojlangan. Ushbu mamlakatlarda quyidagi yondashuvlar qo'llaniladi:

- **Jamoat ishtiroki:** Fuqarolarni huquqbuzarliklarning oldini olish jarayoniga jalb qilish.

- **Ma'lumot almashish:** Fuqarolik jamiyati institutlari va ichki ishlar organlari o'rtasida ma'lumot almashish tizimini yo'lga qo'yish.

- **Hamkorlikda tadbirlar o'tkazish:** Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha birgalikda tadbirlar o'tkazish.

Ushbu tajribalarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni yanada samarali tashkil etish mumkin.

So'nggi yillarda O'zbekistonda profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni takomillashtirishga qaratilgan bir qator ilmiy tadqiqotlar va konferensiyalar o'tkazildi. Ushbu tadbirlar davomida quyidagi takliflar ilgari surildi:

- **Hamkorlikni huquqiy jihatdan mustahkamlash:** Profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi o'zaro aloqalar, ular o'rtasidagi vakolatlar chegarasi va majburiyatlar huquqiy jihatdan aniq belgilanishi kerak. Buning uchun alohida qonunlar, qarorlar va ichki hujjatlar ishlab chiqilishi zarur.

Date: 25th May-2025

- **Jamoat xavfsizligini ta'minlashda faol fuqarolik ishtiroki:** Fuqarolarni ijtimoiy nazoratda faol ishtirok etishga undash uchun yangi mexanizmlar joriy etish. Bu jarayonda mahalliy fuqarolik tashkilotlari va jamoat komissiyalarining o'rni muhim. Shuningdek, aholining huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida keng ko'lamli targ'ibot ishlarini o'tkazish zarur.

- **Innovatsion texnologiyalarni joriy etish:** Jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikda zamonaviy texnologiyalardan, masalan, ma'lumotlar bazalari, elektron monitoring tizimlari va onlayn platformalardan foydalanishni kengaytirish.

- **Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish:** Profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati a'zolarining malakasini oshirish uchun maxsus kurslar, seminarlar va treninglar tashkil etilishi kerak. Bu dasturlar jinoyatchilikka qarshi kurashish metodologiyasini o'rgatishga va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda samarali yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ushbu fikrlar va takliflar har biri konferensiyalarda muhokama qilinib, amaliyotda qanday qilib samarali amalga oshirilishini ko'rsatib beradi. Ular jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va fuqarolar yig'inlari hamda jamoat komissiyalari bilan hamkorlikni yanada rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy yondashuvlarning mustahkam asosini tashkil etadi.

Profilaktika inspektorlari va fuqarolar yig'ini huzuridagi komissiyalar o'rtasidagi hamkorlikni yanada samarali qilish uchun quyidagi takliflar va tavsiyalarni kiritish mumkin:

1. **Normativ-huquqiy bazani mustahkamlash:** Fuqarolar yig'ini huzuridagi jamoat komissiyalarining faoliyatini tartibga soluvchi huquqiy hujjatlar va me'yorlarni yangilash va mustahkamlash zarur. Shu jumladan, profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun yangi qonunlar yoki qarorlar qabul qilish lozim. Bu hujjatlar hamkorlikning huquqiy asoslarini aniq belgilab beradi.

2. **Muvofiqlashtirish va koordinatsiya:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasidagi aloqalarni samarali tashkil etish uchun birgalikda ishlarni koordinatsiya qilish mexanizmlarini joriy etish kerak. Shu maqsadda, mahallalarda maxsus koordinatsiya guruhlarini tashkil etilishi mumkin. Bu guruhlar o'zaro aloqalarni yaxshilash va o'zaro faoliyatni muvofiqlashtirishga yordam beradi.

3. **Raqamli texnologiyalarni qo'llash:** Huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha profilaktika inspektorlari va fuqarolar yig'ini komissiyalari o'rtasidagi hamkorlikda zamonaviy raqamli texnologiyalarni, masalan, mobil ilovalar, elektron platformalar va ma'lumotlar bazalaridan foydalanishni kengaytirish lozim. Bu jarayonda texnologiyalar fuqarolarga o'z huquqlari haqida tezkor ma'lumot olish imkonini beradi, shuningdek, jinoyatlarni oldini olishda vaqtni tejaydi va samaradorlikni oshiradi.

4. **Jamoatchilik bilan muloqotni kuchaytirish:** Jamoat xavfsizligi va huquqbuzarliklarning oldini olish borasidagi faoliyatda fuqarolarni faol jalb qilish zarur. Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari o'rtasida ochiq va shaffof muloqot olib

Date: 25th May-2025

borish, aholi bilan samarali ishlash uchun mahallalarda muntazam uchrashuvlar, forumlar va maslahatlarga joy berish muhimdir. Bu orqali aholining huquqiy ongini oshirish va jamiyatda jinoyatchilikni oldini olishga hissa qo'shish mumkin.

5. **Kadrlar malakasini oshirish:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari a'zolarining professional malakasini oshirish uchun tizimli o'quv dasturlarini yaratish zarur. Bu dasturlar fuqarolarga jamoat tartibini saqlash, jinoyatlarning oldini olish, huquqiy huquqlar va majburiyatlar haqida chuqur bilimlarni beradi. Shuningdek, bu o'quv kurslari inspektorlar va jamoat komissiyalari a'zolarining faoliyatini yangi zamonaviy metodlar va yondashuvlar asosida takomillashtirishga yordam beradi.

6. **Mahalliy ahamiyatga ega masalalarga e'tibor qaratish:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalarining hamkorligi faqatgina keng miqyosdagi jinoyatlarning oldini olishga emas, balki mahallalardagi o'ziga xos ijtimoiy, ma'naviy va madaniy muammolarni hal qilishga ham qaratilishi zarur. Bu muammolarni hal etishda ijtimoiy guruhlar, yoshlar, ayollar va boshqa ehtiyojmand fuqarolarga alohida e'tibor qaratish lozim.

7. **Ko'ngilli yondashuvlarni rivojlantirish:** Mahallalarda profilaktika ishlarini yanada samarali olib borish uchun fuqarolarning ko'ngilli ishtirokini ta'minlash zarur. Yangi ko'ngilli tashkilotlar yaratish, fuqarolarni xavfsizlikni ta'minlashda faol ishtirok etishga undash, jamoatchilik asosida tashkiliy faoliyatni kengaytirish samarali bo'lishi mumkin.

8. **Mahallalardagi salbiy holatlarni tahlil qilish:** Profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalari tomonidan mahallalarda har yili ijtimoiy-iqtisodiy holatni tahlil qilish, mavjud muammolarni va xavf-xatarlarni aniqlash ishlari amalga oshirilishi lozim. Bu tahlillar asosida yangi profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

Yuqorida keltirilgan tahlil va takliflardan kelib chiqib, profilaktika inspektorining fuqarolar yig'ini huzuridagi komissiyalar bilan hamkorligi sohasidagi masalalar dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mahallalarda huquqbuzarliklarning oldini olish, ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash va aholi huquqiy madaniyatini oshirishda profilaktika inspektorlari o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati katta. Ayni paytda, ushbu hamkorlikning samaradorligini ta'minlashda mavjud bo'lgan muammolarni bartaraf etish va tizimli islohotlarni amalga oshirish zarur.

Profilaktika inspektorlari va fuqarolar yig'ini huzuridagi komissiyalar o'rtasidagi aloqalar huquqiy, tashkiliy va metodik jihatdan to'liq shakllanmagan bo'lib, bu ularning faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shuning uchun, mazkur maqolada keltirilgan tavsiyalar asosida huquqiy mexanizmlar, resurslar va o'quv dasturlarini takomillashtirish orqali bu muammolarni hal qilish imkoniyati mavjud.

Bundan tashqari, xorijiy tajribalar va konferensiyalardagi takliflar profilaktika inspektorlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Shvetsiya, Buyuk Britaniya va Kanada kabi mamlakatlarning ilg'or tajribalari O'zbekiston sharoitiga mos ravishda joriy etilishi, mahallalarda jinoyatchilikning oldini olishda ijobiy natijalar berishi mumkin.

Date: 25th May-2025

Shu bilan birga, fuqarolar yig'ini huzuridagi jamoat komissiyalari bilan profilaktika inspektorlarining o'zaro aloqalarini kuchaytirish, ularni muvofiqlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha yangi yondashuvlar ishlab chiqilishi lozim. Aholining huquqiy ongini oshirish, yoshlar o'rtasida jinoyatchilikka qarshi kurashish, va ijtimoiy muammolarni hal qilishda profilaktika inspektorlari va jamoat komissiyalarining hamkorligi asosiy rol o'ynaydi.

Umuman olganda, davlat va jamiyat o'rtasida yaqin hamkorlikni kuchaytirish, jinoyatchilikni oldini olish va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash imkoniyatlari oshadi. Maqolada ilgari surilgan tavsiyalarni amalga oshirish, O'zbekiston Respublikasida xavfsizlikni ta'minlashning yanada samarali tizimini yaratishga yordam beradi va jamiyatdagi huquqbuzarliklarning oldini olishda ijobiy o'zgarishlarga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining 2014 yil 14 maydagi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – T., 2014. – № 20.
3. O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 16 sentabrdagi "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi qonuni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – T., 2016. – № 38.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 1 maydagi "Ichki ishlar organlarining jamoat tartibini saqlash va jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasidagi faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2940-son Qarori // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 14 martdagi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish choratadbirlari to'g'risida"gi PQ-2833-son Qarori // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2017.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 10 apreldagi "Ichki ishlar organlarining faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, jamoat tartibini, fuqarolar huquqlari, yerkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishni ta'minlashda ularning mas'uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5005-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2017. – № 15.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 12 apreldagi "Ichki ishlar organlari faoliyatini yanada takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-2883-son Qarori // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2017.
8. Mirziyoyev Sh.M. **Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi.** – T., "O'zbekiston", 2017.

Date: 25th May-2025

9. I.Ismailov, J.S.Muxtorov, S.Xo'jaqulov. **Ichki ishlar organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati: O'quv qo'llanma** – T., O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2017.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 21 dekabrda "O'zbekiston mahallalari uyushmasi faoliyatini yo'lga qo'yish va mahallalarda boshqaruv tizimini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-402-son qarori// O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2023.
11. <http://www.lex.uz> (O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi).
12. <http://press-service.uz/uz> (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti).
13. <http://natlib.uz> (Alisher Navoiy Nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi).
14. <http://akadmvd.uz> (O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi).
15. <http://ziyonet.uz> (ZiyoNET ta'lim portali).
16. <http://book.uz/> (Elektron adabiyotlar kutubxonasi).

